

Kovo 25 d. Juozo Miltinio dramos teatre įvyks pirmoji šių metų premjera - Agniaus Jankevičiaus spektaklis „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“ (pagal to paties pavadinimo Marko Haddon'o romaną; adaptacijos autorius Simonas Stephensas). Kuo režisierių sudomino penkiolikmečio paauglio narpliojama detektyvinė istorija, su kokiais iššūkiais susiduria aktorius, kurdamas veikėją su autizmo spektro sutrikimu ir kodėl Agnius Jankevičius save patį laiko autsaideriu - skaitykite interviu:

Kas paskatino imtis Simono Stephenso pjesės „Tas keistas nutikimas šuniui naktį“?

Stephenso pjesę statyti paskatino trys dalykai: tai, kad aš pats jaučiuosi kaip ateivis ir jie man yra įdomūs; tai, kad jaučiu jų tarptį (santykį) su ne-ateiviais; o galiausiai man tiesiog patiko ši istorija. Ji, lyg eidama prieš šiuolaikines tendencijas, nieko nedekonstruoja, o tiesiog papasakoja. Esu teatre to pasiilgęs, tai mane žavi.

Kuo savitas, įdomus yra istorijos herojus Kristoferis Bunas?

Kadangi nuo romano pasirodymo jau praėję gerokai laiko, visų pirma reikia paminėti, kad su pagrindiniu veikėju yra įvykusi šiokia tokia painiava. Kai romanas tapo bestseleriu, didelė dalis žmonių jį priėmė kaip gilią autizmo spektro sutrikimo studiją. Nors iš tiesų pats Haddon'as interviu tai kategoriškai neigia. Rašytojas jaunystėje keletą metų dirbo su fizinės bei psichikos negalias turinčiais vaikais ir, galėdamas pasinaudoti šia patirtimi, jis norėjo parašyti romaną apie kitokį žmogų.

Man yra įdomus ne tas žmogus, kuris nepritampa prie aplinkos, o tas, kuris tiesiog nenori su ja būti. Toks man ir yra Kristoferis Bunas. Tai nėra maištavimas, pasipriešinimas ar kova, tai tiesiog yra pasakymas „aš nenoriu“. Atsisakymas, nes sutikimas prilygtų blogo maisto produkto priėmimui į skrandį. Tai lyg teigimas, kad nenori vėmti. Man įdomus šis žmogiškos prigimties aspektas – laisvė sakyti „aš nenoriu“ nepriklausomai nuo to, kad tau tvirtina, jog turi kažką pasirinkti. Tai ir buvo vienu pagrindinių stimulų pasirinkti šią medžiagą, nes esamu metu pasakyti „aš nenoriu“ jau savaime yra avangardas.

Kaip sekėsi dirbti su Kristoferį Buną įkūnijančiu Dainiumi Jankausku? Kodėl pasirinkote būtent šį aktorį?

Dirbti sekėsi puikiai. Dainių pasirinkau, nes jau esame kartu dirbę, aš jį jau žinau – kaip asmenybę, kaip menininką. Manau, kad Dainius yra ypatingai jautrus žmogus, turintis

aiškiai apibrėžtą savo autonomiją, kurioje jaučiasi labai pažeidžiamas. Tai yra labai žavu ir žmogiška – turėti savo žemę ir žinoti, jog ji tau nepriklauso.

Kaip dirbote su aktoriais, kuo domėjotės siekdamas geriau suprasti pagrindinio veikėjo pasaulį?

Truputį pasidomėjau tuo, kas yra rašoma apie autizmą, pasižiūrėjau video medžiagos. Žinoma, suprantu, kad autizmas šiame romane egzistuoja labiau kaip meninis ženklas, o ne kaip antropologinis tyrimas. Savo gyvenime turiu gyvą autizmo pavyzdį, matau jį kasdien. Man tai nėra kažkas naujo, aš žinau, kaip toks žmogus gyvena, tad domėjimosi autizmo spektro sutrikimais aspektas kūrybiniame procese nebuvo kažkas, į ką aš jaučiausi turintis nerti ir atrasti neatpažintas žemes.

Taip pat dar kartą peržiūrėjau Mike Leigh filmą „All or Nothing“, puikiai perteikiantį britų vidurinėsios *fish and chips* klasės gyvenimą.

Kalbėdamas apie šią knygą Haddonas teigė, jog tai nėra knyga apie autizmą, o labiau apie tai, ką reiškia būti autsaideriu. Kiek jums svarbios kūryboje „kito“, autsaiderio istorijos?

Visų pirma, aš pats esu autsaideris ir net skatinu save tokiu būti. Man nepatinka kažkam priklausyti: kažkokiai *chebrai*, organizacijai, judėjimui. Mokyklos laikais savo aplinkoje regėdavau labai daug mokinių, iš kurių tyčiodavosi visi, kas netingėjo. Niekada nesupratau, kodėl žmonės taip daro. Tai man yra palikę savitą rėžį. Aš gimiau dar Tarybų Sąjungoje ir atsimenu, kai man dar būnant visai mažu, į valdžią atėjęs Gorbačiovas ėmė teigti, jog tuoj viskas keisis ir visiems bus labai gera gyventi. Šalia to vyko slaptas disidentinis gyvenimas: tėvas padainuodavo kokią nors dainą ir man sakydavo, kad „čia labai gera daina, bet tu niekam apie ją nepasakok“. Iš šių prisiminimų man išlikęs pojūtis, kad mes, kaip to kaimo, kuriame aš gimiau ir augau, bendruomenė, taip pat buvome autsaideriai. Lyg būtume išstumti, gyvenantys ne taip, kaip reikia, gyvenantys taip, kaip kažkas liepia – todėl iki šiol liepimo motyvas man yra atgrasus.

Įdomu, kad esu sutikęs daug žmonių, kurie yra autsaideriai, bet gan didelė jų dalis man nepatinka. Kodėl? Anksčiau nesuprasdavau, tačiau dabar aš galiu įvardinti – dėl to, kad jie yra autsaideriai tam, kad kenktų. Prigimtiniai autsaideriai – tie, kurie tiesiog „nenori“ – būtent jie man įdomūs. Ir nesakau, kad apie juos reikia papasakoti – bet aš noriu.

Ar pastebėjote skirtumų tarp Stephenso pjesės ir Haddono romano?

Pjesė ir romanas tikrai skiriasi. Man ne kartą kilo klausimų, kodėl adaptacijoje yra sudėti būtent tokie akcentai, kurie skiriasi nuo esančių romane. Romanas siūlo gilesnį dialogą ir man emociškai jis sužadino daugiau juslinių patirčių negu adaptacija, todėl ėmiausi tam tikrų korekcijų ir trumpinimų.

Pjesėje labai daug balasto. Dramaturgija yra dvasinis veiksmas, o Stepheno adaptacija labiau primena rokoko – daug paišybos, dekorų. Romane to nėra, ten dominuoja Kristoferio pasaulis: „taip aš manau, taip aš matau, taip aš jaučiu“.

Kaip manote, ar teatre pakankamai reprezentuojami ne neurotipiniai žmonės? Ar reikia juos reprezentuoti?

„Reikia“ ir „teatras“ yra labai slidus dalykas, nesvarbu, apie kokią temą būtų kalbama. Mano nuomone, tai nelabai suderinami dalykai. Kai mokslininkas konferencijoje pristato tyrimą koku nors klausimu – ar tai būtų autizmas, socialinės problemos ar lyčių lygybės klausimai – tai visada yra kažkas faktiškai svaraus, pagrįsta tyrimo rezultatas. Ar tyrimas ir rezultatyvumas yra teatras – man visada kyla didelis klausimas. Turiu omeny – ar reikia tai daryti teatre. Lygiai taip pat, kaip kad tualetas yra vieta išsituštinti. Ar tualete reikia daryti gimtadienį – irgi didelis klausimas. Ne kiekvienam kūrėjui užtenka talento faktinę problemą konvertuoti į meninę kalbą, kuri galėtų tapti pretekstu pokalbiui su publika.

Su kokiais iššūkiais susidūrėte kurdamas šį spektaklį?

Man pačiam labai dažnai kilo klausimas – o kur čia drama? Kalbu būtent apie Stephenso adaptaciją. Nei aktoriams, nei man nebuvo pilnai aišku, kur adaptacijos įvykių grandinėje slepiasi drama – nepaisant to, kad pagrindinis veikėjas yra dramatiškas, tarsi iškritęs už ribos. Tačiau pagaliau jaučiu, kad per šį klausimą perlipome.

Dar vienas iššūkis teko Dainiui – kaip elgtis su paauglio, turinčio autizmo spektro sutrikimą, vaidmeniu scenoje? Iškyla klausimas – kiek nerti į antropologiją, kiek išlikti sąlygiškume? Į tai atsakymą suteikė Haddonas, teigdamas, jog autizmo spektro sutrikimo pasirinkimas romane yra sąlygiškas. Vadinasi ir mes turime apsiriboti tam tikrais bruožais, ženklais, bet ne antropologiniais tyrimais.

Kuo šis spektaklis yra aktualus šiandieniniam žiūrovui?

Manau, kad šis spektaklis yra aktualus tuo, kad visa jo fabula, jo įvykių seka bei jame tarpstantys žmonės savo veikla ir gyvenimais gali priminti tai, kad mes turime prigimtinę laisvę, o ne tik pareigas arba išipareigojimus. Kad yra toks dalykas kaip laisvė, kuris yra

labai užkrečiamas ir kuris įkvepia ir priverčia gyventi toliau.

